

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Asiaticae Historiae Societatis Iesv Pars ...

Libris Quatuor Consequentibus Pertexens, Quae post beatum S. Xaverij
Obitum Soc. Patres ad Dei gloriam in iisdem Prouinciis gessere

Bartoli, Daniello

Lvgdvni, 1667

7. Disputatio Berzei publica cum Mahometa no Philosopho.

urn:nbn:de:hbz:466:1-11445

re, interea verò se ex Iaponia quo tunc proficiscebatur fururum redire. Metuerat sanctus ne periret vir tantus Orienti, ubi eius vnus opera multorum laboribus præstabat, ac nisi angustiis insulæ inhiberetur eius ardor, erupturum cernebat martyrij ambitu (quo se toties vehementer vri testabatur) in Persarum, & Arabum Mediterranea, non dissimili euentu ab eo quem nactus fuerat è S. Francisci familia vir religiosus, ante paucos menses cum aliquot sociis, Maurorum iaculis confossus. Hinc primum absurda maurorum prouocationi responderet Berzeus, vt nefas ducebant legem suam disputationi committere, ita nec per eos à quibus pendeat fas esse sibi transire in Persidem, ad obeunda in monte ieiunia. Deinde hoc vt vltro liceret, fore tamen ineptum, & deridiculum, naturæ iudicio diuina permittere, & religionis summam ac meritum ex famis tolerantia, & ventris arbitrio metiri. Miraculo quidem diuinæ virtutis si quo esset hic opus, non dubitaturum de certa victoria, Deo id facile concessuro; sed vltra naturam, veritatis indicia temerè indagari, vbi naturæ insita ratio interpres veri, & litis arbitra perspicuè illa exhiberet. Verum enimvero, ipsos propterea disputationem refugere, ne apertis per eam oculis rationis luce, compellerentur ea inspicere, quæ nollent amplecti, & deliberata ignorantia, veritatis occursum vitarent, ab cuius moribus abhorrebant. Fuisse nimirum versipilem hanc artem Mahometis cum fabricatam ab se legem in controuersiam vocari timuit, probè gnarus, illam legem quadrupedem sapere, illius arcana omnia ex sensuum cæno, & belluinis illecebris concreta, belluinum ritum religiosè professuros, interdicos fuisse rationis vsu, & recti iudicio disputationibus quærendo. Frustra his tentabat vir Dei homines animales ad defensionem insanæ legis accingere, vt ex argumentorum pugna lumen ijs aliquod veri probique emicaret. Muti ad hæc abscedunt, sed plaudunt sibi magnificè, quasi repudiante probationem ieiunij Berzeo, suam ipsi causam pro lege vicissent. At enim paulò post sua in Berzeum rediit gloria, sua ignominia in Mauros, nihil tale suspicatos, mirisq; extra omnem opinionem modis.

7.
Disputatio
Berzei pu-
blica cum
Mahomera
no Philoso-
pho;

Duxerat, quem notauit Peripateticus Astrologus vxorem è stirpe zaidis prognatam, qui recta serie ad Mahometem pertinebat; ex ea filiam habebat nubilem; vtramque Berzeo concionante per compita, vel afflasset aliquid de Christi doctrina, vel interior instinctus diuini spiritus suo magisterio docuisset, desiderium ingens cepit religionis Christianæ; quod in secretis, vt fit, ipsarum colloquijs paulatim mutuo erupit: rei peragenda dum vias inuicem meditantur, statuunt denique ad Berzeum quàm occultissimè fugere, nec multo post de media nocte clam se domo subducunt, & facultatibus omnibus, hoc est quatermille aureis annuis, seque sacro tingendas baptismate Berzeo sistunt, qui mox fido, notæque probitatis Lusitano, tam cari pignoris mandata custodia, ad sustinendos Maurorum insultus animum comparat, mariti potissimum, apud Regulum præpotentis, imperij Persici beneficiarium.

Cognita.

Cognita sub lucem feminarum fuga, earumque receptu callidè deprehenso, nec iam dubij quid eæ molirentur nihil propius abfuit, quam ut ad eas retrahendas in arma populum cierent, fecissentque planè nisi obstitisset Lusitanorum metus. Accurrit nihilominus ad Berzeum maritus & multis acerbisque querimoniis, minas inter, & preces, uxorem, & filiam repetit. Satisfactionem opponit Berzeus, nullius suasu feminas, multo minus dolo ad Christi fidem per se ultro venisse; si ultro quoque, ac per se liberet ab ea resilire, fore iis promptum, & integrum, at hoc prius nequaquam facturas, quàm iis certò fieret exploratum, veram esse ac probam Mahometi legem, Christianorum vero falsam. Disputando illas sibi asslereret. Optaret pro arbitrio quem mallet commilitonem eius pugnæ; defensionem Alcoranni valenter accingeret sese; remansuras, tranquillè penes eum qui vinceret feminas, quas & oportebat disputationi interesse, aliàs omnem reditus illarum cogitationem deponeret: arctatus conditionibus his Maurus, honoris, & propinquitatis rationes, religioni suæ præfert, accipit quod deferebatur de loco, tempore, ac modo condicit, præstiturus conuenta Maurorum septus numero se sistit. Adest parte alia Berzeus cum vrbis Vicario, Lusitanis, & feminis duabus quarum salus, in pugnæ præmium vertebatur, arenam præbet, aula amplissima; hinc Mauri confederant, hinc nostri præter Iudæorum, & ethnicorum plebem, ad rei exitum curiosè suspensam, cum pacto duplici pars sibi vtraque mutuo præcauit. Primum si clarè adeò Berzeus demonstrasset legis mauricæ falsitatem, & veritatem solidam Christiæ, ut aduersario nihil obijciendum superesset; vxore & filia placidè idem aduersarius cederet, cumque ijs ipsemet sacro fonte initiaretur; sin autem; illas sibi haberet; & de victo Berzeo victor ipse pro arbitrato suo statueret. Alterum, successum huius certaminis; ne cui tunc, vel vnquam in posterum liceret in dubium vocare; quæ proponerentur manu publici scribæ exciperentur sigillatim, cum datis ad ea responsis, & quidquid foret vtriusque concessum vel argumentationibus euctum. Hoc paratu, initium pugnæ fit linguam vtriusque ministrante Garzia de Penna Lusitano, interprete Regio, & scientissimo idiomatis Persici. Arrigebat omnium animos atque aures par nobile hominum scientiæ nomine toto regno summè illustrium, & causæ grauitas, quam sua quisque pro parte tuendam, evertendamque susceperat: sed hoc silentium breui Maurorum submurmuratio miscuit: eorum patronus, augustissimam Triadem ante omnia impugnare admotus, nondum à limine longius aberat cum sermonis sui firmamenta manifesti sensit erroris argui. Post etsi hoc inexplicabile arcanum apud illos qui sacris paginis fidem negant, probari aliter non possit nisi hoc solum asserendo, posse id ita re ipsa esse, nec vlla ex parte impossibile censendum, tam multa tamen philosophatus est Berzeus (ut in commentariis eius legi) de suis ipsius communicatione infinita, infiniti boni tam propria, ut extra illud diffundi non valeat, sed intelligendo, & amando intra illud fieri

fieri sit necesse; vt paulatim Maurus Trinitatem in Deo fateretur; ne-
 que flexit hic metam Berzeus. Ex defensore actor, & ab natura orsus
 felicitatis veræ quæ posset hominem beare, anima præditum immortalis,
 nec ullis explebili caducis bonis, ad Mahometi delapsus paradysum, eius
 formam, & modum, & deformes, lutulentasque voluptates, vnus sen-
 suum aptas cœnosis illecebris, sic descripsit, vt adornaturus bestiis fe-
 licitatis sedem, non videretur posse diuersam ab ea condere, quam suis
 excogitauerat Mahometus. Ad extremum aniles Alcoranni fabellas, &
 pugnantes eiusdem sententias, aceruatim citans, & prolixè enarrans, eò
 Maurum denique adigit, vt concederet legem suam, nullo probabili
 veritatis fundamento niti. Quem scitè Berzeus, haud procul abesse ad-
 monens vt se profiteretur Christianum, iussit promissorum non esse im-
 memorem. Verum is suorum contra se fremitu, & minacibus oculis
 territatus tantisper vafritiem colligit, vergentisque in noctem diei cap-
 tato effugio, ad redimendum suorum pudorem, & aduersarium premen-
 tem, differri se petit in diem proximum, consulturum se accuratius li-
 bros suos, quod disputatio nimis improuisa facere vertuisset, post quæ
 assurgens è conspectu abscedit. At perfidiosus nec potens sua defendere,
 nec volens amplecti Christiana, fugam instruebat, non dilationem; eo
 ipso priusquam noctesceret die, lembo celerrimo in continentem se pro-
 ripit, divertitque ad regulum, Persarum Regis beneficiarium. Diu po-
 stridiè ad vadimonium frustra expectatus, frustra vrbe tota requisitus,
 magnam suis ex vulgata fuga verecundiæ maculam, magnum Christiani-
 nis & decus, & plausum reliquit; hinc etiam vxor, & filia, multo quàm
 ante constantius in proposito fidei stabilitæ, ac de iis quæ adhuc nes-
 cierant, edoctæ; post dies aliquot expiantur diuino fonte; mater in no-
 minalibus Maria vocatur, filia Catharina, circumducuntur solenni pom-
 pa, comitatuque per frequentissima vrbs loca, prosequente illas festis
 acclamationibus populo, Deumque celebrante, cum insigni Mahome-
 tis probro, Mauros variè affecit, varia tum sui huius Astrologi, tum dua-
 rum mulierum iactura. Multi Mahometo nuntium remittunt, à quo nec
 ille quem pro oraculo audiebant, falsitatis notam valeret defendere:
 multi quotidie, Christi lauacro abluuntur, erantque futuri multo plu-
 res, nisi à profugo venissent literæ quæ illorum animos subuerterunt.
 Nam à Regulo Laræ perhonorificè habitus, cum fugæ causam suo ru-
 bore indicasset, obiurgatus est ab eo acriter, quod non dubitasset ma-
 nus cum malefico conferre, cui esset solenne homines dementare, ac ne-
 quando in idem recideret, dromedariis impositum, ad Imperatorem
 Persarum transmisit. Sed antequam in viam se daret, ex Larenfi aula, su-
 perstitionis suæ primipilos hac epistola conuenit. [Cauerent sibi tum ipsi
 tum populus, à fraudalento illo Calcige Lusitano, flagitiis quidem om-
 nibus referto, sed ante omnia potenti necromante ad mouendos cerebro
 mortales, & obligandos sibi philtro magico eorum animos ad quos so-
 nus æris cantati pertingeret quo per vrbs vicos ad se audiendum pueros
 conuoca

conuocabat. Aures sono illi obstruerent, multoque religiosus, cuiuslibet ipsius de lege vel contentioni, vel sermone; ac si tantum valeret, Ormuzio quoque illum eijcerent. Occultis enim maleficæ viribus, obtinerari ab eo ingenia, & linguas moueri, expediri que in voces loquentis sententiæ prorsus oppositas, hoc sibi ab Laræ Regulo confirmatum, qui se aiebat ab integerrimis testibus habere. Se vero jam intelligere, quod ante, suspicantem licet, malè latuerat, cur illo nimirum infauso conflictu compelleretur ea concedere quæ nisi maligno coactus spiritu, effutisset nunquam, cum planè contraria sentiret: utcumque tamen res tunc sibi fuissent, nunc certè cerebro, per longinquitatem locorum restituto, illorum palinodiam canere, & cassa velle quæcumque dixisset. Vxori & filiæ hæc significant, quæ si ad mentem pœnitentes redissent, eas sui nonnullo intuitu, ne grauarentur benigne excipere, & cum fido custodum præsidio Babilonem ad se destinare. Perlectæ in fanis & cætibus Maurorum hæc literæ, fidem sui popello fecere non modicam; prudentes, & cordati viri qui disputantes audierant, confictam à Mauro fabulam putauere ad eluendam notam contracti dedecoris, nec ipsum alio carmine incantatum, ad confessionem veri descendisse præterquam vi valida doctorum rationum. Berzeum plebecula maleficum credidit, cœpitque occursum, accessus, contactum, etiam vestium, & oculos vitate, ne quo inde fascino læderetur, & exeunte in publicum, ut tintinnabulo ad Christi doctrinam pueros, & mancipia cogeret, aures obstruere, ne inuadente cerebrum magico illo sono, mente caperentur, procurrerentque ad Christiana sacra vel inuiti.

Sed hæc stolidi vulgi deliria Principem feminam & sapientia præstantem nihil mouere ab eo quod moliebatur, quodque haustum ex concionibus Berzei, seu potius allocutione tacita diuini spiritus versabat animo, de eiuranda Mahometi secta: erat hæc vnus ex Arabia desertæ Regulis, & Mechæ præfecti ex fratre filia; legato nupserat imperatoris Persarum Satamæ, magnos spiritus gerebat, & de Mahometi prognata sanguine, verrendo eius Mechæ fano jam olim ab teneris fuerat designata, quod nisi virginibus sanctitate ac genere claris non tribuebatur, exemplum igitur duarum de quibus narrauimus secuta, clam familia, & marito ad Berzeum adit, baptismum poscit, docetur ab eo Christiana mysteria, quæ interea dum discit viduæ nobili lusitanæ, in contubernium, curamque traditur; maritus ad hæc velut furij agitur, Berzeo, & genti lusitanorum vniersæ funesta omnia minatur, quæ ut vidit irrita jactari vindicta, irisque tumidus, magnis itineribus Babylonem, ad Satamam contendit, lusitanorum accusat perfidiam, à quibus Ciauli multis nummorum millibus fraudatus, recens quoque vxore per quendam illorum veneficum orbaretur; regem Ormuzij vel eorum metu, vel occulto assensu impunè hæc pati. Se ergo ipsius supremum tribunal appellare, dextramque honoris vindicem contra gentium iura in legato ipsius, ingenti dedecore violati. Nihil erat pronius quam ut in quamlibet atrocissimam

8.
Principis
feminæ à
Mahomete
ad Christum
conuersio.